

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ІМЕНІ А.С. МАКАРЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ І ПСИХОЛОГІЇ

КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Юрій Лянной

«23» травня 2025 р.

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА

Програма курсів підвищення кваліфікації
науково-педагогічних працівників

Суми 2025

Розробники:

Олена Семеног, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка;

Ірина Кушнір, кандидат педагогічних наук, доцент, лектор-доктор Стамбульського університету (Туреччина).

Програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 11 від «22» травня 2025р.

Завідувач кафедри педагогіки

доктор педагогічних наук, професор _____ Марина БОЙЧЕНКО

1. ВСТУПНА ЧАСТИНА

Програма курсів враховує положення законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», постанов Кабінету Міністрів України: «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (від 21.09.2019 № 800), «Про затвердження Порядку підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (від 14.11.2023 № 1196), Професійного стандарту «Викладач закладу вищої освіти» (наказ МОН України від 16.10.2024 р. №1466), рішення Національної комісії із стандартів державної мови «Українська мова як іноземна» (від 29 серпня 2024 р. №279), Положенням про підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка.

Актуальність програми полягає в потребі удосконалення професійних якостей викладачів закладів вищої освіти в умовах запровадження активних та інтерактивних форм роботи з іноземними здобувачами, а також актуалізацією дистанційного навчання.

Цільова група: науково-педагогічні працівники, які забезпечують викладання української мови як іноземної.

Форма підвищення кваліфікації: очна/очно-дистанційна, дистанційна.

Мета: професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти; оволодіння, оновлення, поглиблення фахових компетентностей викладача-філолога через поглиблення знань, умінь і навичок з української мови як іноземної та методики викладання української мови як іноземної у процесі навчання за програмою підвищення кваліфікації, у тому числі шляхом участі в семінарах, вебінарах, майстер-класах.

Завдання програми підвищення кваліфікації:

- планувати навчальну роботу, обирати, методи і прийоми навчальної діяльності з української мови як іноземної;
- застосовувати рекомендовані й готувати власні навчальні матеріали з української мови як іноземної;
- обирати ефективну форму аудиторної й позааудиторної навчальної роботи з української мови як іноземної;
- організовувати й спрямовувати самостійну роботу іншомовних слухачів з української мови як іноземної;
- набуття науково-педагогічного досвіду в межах спеціальності.

Опанування знаннями і навичками в результаті підвищення кваліфікації

за програмою дає змогу фахівцеві удосконалити такі **компетентності**:

- знання сучасних філологічних і дидактичних засад навчання української мови як іноземної та вміння творчо використовувати різні теорії й досвід (національний, закордонний) у процесі вирішення професійних завдань;
- уміння аналізувати, діагностувати та корегувати власну педагогічну діяльність з метою підвищення ефективності освітнього процесу.
- уміння працювати з теоретичними та науково-методичними джерелами (зокрема цифровими), видобувати, обробляти й систематизувати інформацію, використовувати її в освітньому процесі;
- уміння використовувати сучасні технології навчання (комунікативного підключення, ігрову, проєктну, мовний портфель, сторітелінг та ін.) для навчання УМІ; прийомами планування і організації навчання в традиційних, дистанційних і комбінованих формах навчання;
- здатність виконувати типові професійні завдання, пов'язані із забезпеченням усної та письмової комунікації й інформації;
- здатність володіти сучасними методичними напрямками і методами, формами та засобами навчання;
- здатність володіти методами наукового аналізу і структурування мовного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.

Обсяг: 1 кредит (10 годин аудиторних/онлайн і 20 годин самостійної роботи).

Очікувані результати підвищення кваліфікації

- застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності;
- аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи у філології, педагогіці та лінгводидактиці;
- здійснювати науково-методичний аналіз викладу мовного та комунікативного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням класичних і новітніх методичних принципів;
- обирати оптимальні підходи й методи у процесі навчання української мови як іноземної.

Форма звітності: наукова стаття, методична розробка; - матеріали лекційних, практичних чи індивідуальних занять у вигляді презентацій, удосконалені під час проходження стажування; портфоліо з пропозиціями щодо впровадження педагогічних інновацій.

II. ПРОГРАМА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

РОЗДІЛ I

АКТУАЛЬНІ ТЕОРЕТИЧНІ Й ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Тема 1. Актуальні проблеми викладання української мови різним категоріям іноземних студентів.

Державний стандарт з української мови як іноземної. Терміносистема методики викладання української мови як іноземної.

Особливості організації роботи з вивчення української мови в іншомовній аудиторії на засадах компетентнісного, комунікативного, інтегрованого міжпредметного підходів. Труднощі навчання української мови в багатоетнічних групах.

Навчання іноземних студентів філологічних спеціальностей. Імідж викладача в галузі міжкультурної взаємодії з іноземними студентами. Методологічні основи визначення компетентності викладачів української мови як іноземної. Формування методичної компетентності викладача української мови як іноземної.

Предметний засіб навчання української мови як іноземної – текст як комунікативний зразок. Соціокультурний контекст мови.

Тема 2. Рівні володіння мовою.

Міжнародна та національна шкала рівнів володіння мовою. Критерії визначення рівня володіння українською мовою як іноземною.

Тема 3. Підходи до навчання УМІ. Основні методичні принципи.

Сучасна лінгводидактична парадигма, загальні та лінгводидактичні підходи до навчання УМІ.

Методологічні та методичні принципи навчання української мови різних категорій інофонів.

Тема 4. Комунікативна компетентність і види мовленнєвої діяльності як мета навчання й об'єкт вивчення української мови як іноземної.

Формування комунікативної компетентності як основна мета навчання УМІ: предметний і процесуальний аспекти.

Лексико-граматичні навички як передумова формування мовленнєвих умінь інокомунікантів. Ономастикон української мови як фактор формування мовної компетентності іноземних студентів.

Предметний засіб навчання української мови як іноземної – текст як

комунікативний зразок. Фаховий і соціокультурний контексти мови.

Навчання іншомовного діалогічного та монологічного мовлення.

Методика формування іншомовної компетентності в аудіюванні.

Читання як засіб формування комунікативної компетентності іноземних здобувачів вищої освіти. Навчання різних видів читання (переглядового, ознайомчого, навчального, пошукового). Країнознавчі тексти як засіб соціокультурної адаптації іноземних студентів на заняттях з української мови як іноземної.

Формування письмових умінь інофонів: навчання створення письмових висловлювань різних типів і жанрів.

Тема 5. Лінгвокраїнознавчий аспект викладання УМІ.

Урахування національно-культурної специфіки мовних одиниць під час вивчення іноземної мови. Занурення в українське мовно-культурне середовище як одна з умов формування та розвитку слухової рецепції іноземців.

Етнокраєзнавчі студії як інструмент формування кроскультурної компетентності іноземних студентів у процесі мовної підготовки.

Тема 6. Принципи підготовки робочих навчальних програм з української мови як іноземної.

Створення робочих навчальних програм для різних етапів навчання української мови як іноземної у вищій школі. Урахування професійного компонента.

Застосування частководидактичних принципів навчання української мови як іноземної при створенні навчальних програм:

- комунікативної спрямованості навчання;
- функціонального підходу до відбору та організації мовного матеріалу;
- опори на мовний досвід (рідна мова чи мова-посередник);
- інтенсифікації навчального процесу;
- тематико-ситуативного подання навчального матеріалу;
- концентричного розташування навчального матеріалу та поетапності навчання;
- вивчення лексики і морфології на синтаксичній основі;
- текстоцентричного навчання;
- роздільного та взаємозв'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності.

РОЗДІЛ 2

ФОРМИ І МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Тема 7. Практичне заняття з української мови як іноземної.

Практичне заняття як основна організаційна форма процесу навчання УМІ, його зміст і структура. Типи і система практичних занять. Роль і функція викладача на занятті.

Науковий і публіцистичний тексти як основна одиниця навчання практичного заняття для іноземних студентів-нефілологів. Роль художніх текстів у навчанні студентів філологічних спеціальностей.

Формули мовленнєвого етикету для проведення занять. Принцип ввічливості в мовленнєвих актах.

Еволюція форм навчання під час практичного заняття в європейській та американській освітніх парадигмах.

Тема 8. Підручник і словник на заняттях з української мови як іноземної.

Загальні вимоги до змісту та структури підручників. Види підручників для навчання української мови як іноземної. Навчальні словники та розмовники.

Функція лінгвокраїнознавчих словників у вивченні української мови як іноземної.

Тема 9. Типологія вправ української мови як іноземної.

Розробка різних типів вправ для використання в процесі вивчення української мови як іноземної: рецептивних, репродуктивних, рецептивно-репродуктивних, рецептивно-продуктивних, продуктивних, комунікативних.

Форми перевірки навчальних досягнень іншомовних студентів. Письмова та усна форми контролю. Поточний та підсумковий контроль. Комплексний тест як різновид проміжного контролю знань.

Тема 10. Практичне застосування методів навчання української мови як іноземної: комунікативно-когнітивний, усвідомлено-практичний, ситуативний, інтегративний, диференційованого навчання, інтенсивний; аудіолінгвальний; аудіовізуальний; проєктний, проблемний, інтерактивний (ігрові); методи інформаційних технологій (корпусний, веб-квест, подкастів тощо).

Тема 11. Прийоми навчання української мови як іноземної: показ, пояснення, аналогія, узагальнення, імітація, спостереження, моделювання,

аналіз, зіставлення, порівняння, трансформація, конструювання, комбінування, підставляння, ознайомлення, осмислення, експеримент, контроль, самоконтроль.

Тема 12. Інтерактивні технології і методи викладання української мови як іноземної.

Інтернет-ресурси для навчання української мови як іноземної. Комплекс вправ із застосуванням інтерактивних технологій. Аудіо- та відеоматеріали, технічні засоби навчання української мови як іноземної.

Електронні сервіси (Quizlet, ZOOM, Moodle та ін.) в навчанні української мови як іноземної.

Мультимедійний наочний посібник як засіб формування у студентів соціокультурної компетентності.

Дистанційне навчання української мови як іноземної (тестовий контроль лексичної компетенції). Основні принципи організації вивчення української мови як іноземної за допомогою дистанційних технологій. Недоліки та переваги дистанційного навчання.

Гра як засіб формування мовленнєвих умінь та мовних навичок.

Позааудиторні форми навчання української мови як іноземної.

1. Рекомендовані джерела

Основні:

1. Державний стандарт України «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння та діагностика / Укладачі: Данута Мазурик (ЛНУ ім. Івана Франка), Олександра Антонів (ЛНУ ім. Івана Франка, ГО «Центр україністики»), Олена Синчак (Український католицький університет), Галина Бойко (НУ «Львівська політехніка», МІОК). 2018.
2. Антонів О. “Сонце в долонях”, або перший досвід сертифікації знань з української мови як іноземної в суботній школі міста Франкфурта-на-Майні. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2021. Вип. 15. С. 40–47.
3. Кочан І., Мазурик Д. Комунікативний підхід у навчанні української мови як іноземної. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. Вип. 14. С. 69–79.
4. Кочан І., Мацюк З., Туркевич О. Основи методики викладання української мови як іноземної. Навч. пос. Львів, 2022. 152 с.
5. Кушнір І.М. Сучасна лінгводидактика української мови як іноземної: досягнення, проблеми, перспективи. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки. Збірник наукових праць*. Випуск 34. Харків, 2019. С. 93–107. DOI: [10.26565/2073-4379-2019-34-07](https://doi.org/10.26565/2073-4379-2019-34-07)
6. Кушнір І.М. Шлях стандартизації навчання української мови як іноземної. *Viae Educationis Studies of Education and Didactics*, 2022. Vol. 1. № 3. Р. 118–128.
7. *Міжкультурна комунікація в університетському освітньому просторі: КОЛЕКТИВНА МОНОГРАФІЯ* [за ред. Н.І. Ушакової]. Харків, 2019. 232 с.
8. Туркевич О. Парадигма терміна “текст” у методиці викладання української мови як іноземної. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. Вип. 14. С. 140–148.
9. Туркевич О. Становлення терміносистеми методики викладання української мови як іноземної: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 220 с.
10. Стандартизовані вимоги: рівні володіння українською мовою як іноземною А1–С2. Зразки сертифікаційних завдань: посібник. Київ: Фірма «ІНКОС», 2020. 186 с.
11. Українська мова для іноземців: навчальний посібник / О. Г. Барчук, О. М. Волкова, Н. О. Ворона та ін.; за ред. Т. О. Дегтярьової. Вид. 2-ге. Суми, 2018. 400 с.
12. Українська мова для іноземців: навчальний посібник / Барчук О. Г., Волкова О. М., Ворона Н. О. та ін. ; за ред. Т.О. Дегтярьової. 3-тє вид., стер. Суми : Університетська книга, 2018. 400 с.
13. Ушакова Н.І., Тростинська О.М., Кушнір І.М. Становлення і розвиток методики мовної підготовки іноземних студентів класичного університету. Частина 3. Навчання української мови. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Вип.41. Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2022. С.60–61.
14. Natalia Ushakova, Iryna Kushnir, Al-shaboul Ibragim Abdallah, Alina Yashchenko, Nadiia Morghunova. Principles of the Structure and Functions of Work Programs of Curriculum Disciplines of the Linguistic Cycle for Educational Migrants. Problems and Prospects of Training in Higher School: Pedagogical, Philological, Psychological and Intercultural Aspects. MONOGRAPH. 2023. P. 34–49. <https://doi.org/10.17507/tpls.1310.02>
15. Pentyluk M., & Kushnir I., & Zozulia I., & Kosenko I. Updatig the selection principles of content components in linguistic education of foreign non-philologcal students. *Revista*

Додаткові

1. Бігич О. Б. Мультимедійний наочний посібник як засіб формування у студентів-філологів лінгвосоціокультурної компетентності. Інновації в освіті: сучасні підходи до професійного розвитку вчителів іноземних мов: Матеріали УІ міжнародної науково-практичної конференції. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2018. С. 48-51 <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/654>
2. Бігич О. Б. Мультимедійні засоби і прийоми професійно орієнтованого навчання іноземної мови: сінквейн-колаж і цифрове розповідання. Матеріали У наукової конференції з міжнародною участю «Когнітивно-прагматичні дослідження професійних дискурсів»: Харків. ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. С. 15-18.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Івлева С. Аудіовізуальний та аудіолінгвальний методи вивчення української мови як іноземної. Українська мова у світі. Львів, 2016. С. 95–99.
5. Кушнір І.М. Від текстоцентризму до дискурсоцентризму в навчанні української мови як іноземної. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон, 2021. № 96. С. 21–27.
6. Кушнір І.М. Інтегративна модель методичної системи навчання української мови англомовних здобувачів вищої медичної освіти. *Збірник наукових праць. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. Випуск 37. Харків, 2020. С. 36–51.
7. Кушнір І.М. Комунікативний акт як основна одиниця навчання української мови як іноземної. *Збірник наукових праць. Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. Досвід. Пошуки*. Випуск 36. Харків, 2020. С. 131–148.
8. Мазурик Д. Державний стандарт з української мови як іноземної в термінах. Теорія і практика викладання української мови як іноземної. Львів, 2016. Вип. 12. С. 121–125.
9. Станкевич Н. Види коментарів до читання художніх текстів у навчанні української мови як іноземної. Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. Вип. 14. С. 128–139.